

Ք Ն Ն Ո Ւ Թ Ի Ռ Ն Վ Ա Ր Ո Ւ Յ

Ս. ԱԲԵՐԿԻՍԻ ՅԵՐԱՊՈԼՍՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

(Նպաստ մը հայ վկայաբանական պատմութեան:)

Ս. Աբերկիսի վարուց երեք բնագիրները՝ հրատարակելու առիթ ընծայեցին ինձի գերմանացի երկու գիտունք՝ Dr. W. Lüdtkke եւ Dr. Th. Nissen. Դ սկզբան մտադրութիւն կար հայերէն այս երեք բնագիրներն ընկերացնել վերջնոյս պատրաստած յունարէն բնագիրներու քննական հրատարակութեան¹. Բայց հանգամանք փոխուեցան ապա՝ Հայերէն ձեռագիրներէն աւելի բան կը սպասուէր, քան որ յերեւան հանեցին հետազոտութիւններու Սակայն ընդունուած արդիւնքն ալ աննշանակ չեղաւ:

Այս հետազոտութիւններս առիթ ընծայեցին ինձի միանգամայն ակնարկ մը նետելու հայ վկայաբանական աշխարհին սեռմբէն ներս, ուր նորանոր երեւոյթներ ընդառնջ պատկերացան ինձի, երեւոյթներ ճշիւ, բայց եւ բազմակիճիւն. որոնց առեղծուսին կը խոստանայր լուծել հետաքրքրական խնդիրներ՝ մասնաւորապէս արեւելեան սրբախօսական մատենագրութեան համար:

Եւ զարմանք չէ որ անոնք բարդ մնացած էին մինչեւ օրս. բազմակստակ է. Ս. Աբերկեանի քննութենէն ետքը², դար մը ահա՝ բողոքովն անմատոյց լքուած էր այս հողը, ուր մերձենալու փորձեր եղած էին թէեւ երբեմն, բայց կամ անարդիւն մնացած էին եւ կամ հետեւութիւնք անտիպ թողուած³:

Երկու հիմնական երեւոյթ՝ յատկապէս քննութեան կարօտ նկատեցի.

1. Հայ սրբախօսական մատենագրութեան ծագումը, այս է՝ թէ ինչ ազդեցութեանց տակ կազմուած էր հին հայկական վկայաբանութիւնը. եւ ինչպէս գաւառ յընթաց դարուց իւր

2. Զարգացումը, այս է՝ դարուց ի դարս ինչ պարագաներու մէջ ենթարկուեցաւ նախնական խմբագրութիւնը փոփոխութեան, դէպ ի լաւ եւ դէպ ի անկում (Յայսմաւուրաց ծագումը եւն):

Այս կրկին՝ արմատական խնդիրներու լուծումէն կախուած է ըստ մեզ, հայկական սրբախօսական մատենագրութեան որեւիցէ կէտի բացատրութիւնը, եւ աւելի մերձենալով մեր առաջադրելոյն՝ Աբերկիսի վարուց հայերէն թարգմանութեանց եւ խմբագրութեանց ժամանակի եւ պարագաներու առեղծումը:

Ահա թէ ինչու ուսումնասիրելու համար սրբախօսական փոքրիկ հարց մը, այնպէս ընդարձակներն տարածուիլ ստիպուեցանք: Բայց արդեօք ստացուած արդիւնքը պիտի վարձատրէ մեր աշխատութիւնը:

* * *

Ժանօթանա՛ք նախ Աբերկիսի վարուց շուրջը յուզուած ընդհանուր խնդիրներուն:

¹ Հմմտ. ԷՆՆԴԻՍ ԱՄՍ. 1910, էջ 182—189, 166—168, 306—311, 328—333, 370—374, 1911, էջ 89—98.

² S. Abercii vita, edidit Theodorus Nissen. Lipsiae 1912.

³ Լիակատար վարք եւ վկայաբանութիւն սորոց, Լտր. ԺԱ. (Լրուեց ինկատար վարուց եւ վկայաբանութեանց սորոց). Վենետիկ 1814:

⁴ Ունի որինակի համար Ն. Ազոնց աւետիկէն աշխատութիւն մը, որ սակայն տակաւին անտիպ կը մնայ. ընդ ազեր յիշատակել է. Գաթրիքեանի ձեռնարկութիւնը: Վերջերս լոյս տեսաւ այս կարգի գեղեցիկ ուսումնասիրութիւն մը հայերէնագէտ Paul Peetersի գրեմէն՝ Pour l'histoire du Synaxaire arménien. Bruxelles 1911. Առատապ. Analecta Hollandiana, t. 30. էջ 6—26 տ. ր գիտուն Բոյանգիստը մեզի անկախ շատ բան նկատած է արդէն, ինչ մեզ տարի մ'առաջ ի գեր առած էինք:

Ս. Արեւիկոսի վարքը յունարէն երեք խմբագրութեամբ ունինք. որոնց բնօրինակը չորս տարակուծ թիւն մը հոգաց վերջերս Th. Nissen, իւր վերջիշեալ գրքին մէջ, Այս խմբագրութիւններն են հետեւեալ սկզբնաւորութեամբ.

1. 'Εν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τὴν προεδρίαν καὶ ἐπισκοπὴν τῶν Χριστιανῶν τῆς ἑραπολιτικῶν πόλεως . . .

Այս խմբէն ծանօթ է երեք ձեռագիր. ա) Ծրուսողէմի յոյն պատրիարքարանի երբեմն Ս. Սարայի) Ձեռագրաց Թ. 27 (ԺԱ—ԺԲ դար = H), բաւական կրճատած օրինակ մը, որուն վրայէն հրատարակեց E. Batareikh: Une nouvelle recension de la vie d'Abercius, Oriens christianus, IV, 1904, p. 278—307. Բ) Մոսկուայի Թ. 379 (ԺԱ դարէ է M), որ շատ ազգակից կ'երեւայ H-ի, թէեւ կախում չունի մէկէ, այլ ի միասին հասարակաց նախազաղափար մը կ'ենթադրեն. Գ) Պարիսի Թ. 1540 Ժ—ԺԱ դարէ է P) որ աւելի լաւ բնագիր մը կ'ընծայէ, այս պատճառաւ ալ Nissen-ի հրատարակութեան հիմը եղած է (հմմտ. Nissen, VI—XIV եւ էջ 1—55): Կը յիշուի շորորդ օրինակ մ'ալ ի Սինայի (Ժ դարէն), որուն նկատմամբ մանրամասնութիւնը պակսի: Այս խմբին հետ կը միանայ Սլաւերէն թարգմանութեան մը յունարէն թարգմտողը, ինչպէս W. Lüdtkke կը ցուցնէ¹: Ինչպէս ապա ցոյց պիտի տանք, այս խմբէն նաեւ հայերէն Ա. խմբագրութեան նախազաղափար:

2. Οὗκ ἀγνῶνων ἐνοστάσεις μόνον μαρτυρικῶν καὶ νῦκαι καὶ τρόπαια τὸ ἀξιέπαινον ἀποφέρεται, . . .

Այս խումբը Coislinեան Թ. 110 Ձեռագրէն (ԺԱ դար) հրատարակած էր F. Boissonade: Anecdota graeca, V (Paris 1823), p. 462—488, որ աւելի համառօտ խմբագրութիւն մը կը ներկայանայ առաջինէն (հմմտ. Nissen, XIV—XVI), վերջին աւագոյն հրատարակութիւն մը տուաւ Nissen վերջիշեալ գրքին մէջ (էջ 57—83):

3. Μάρκου Ἀντωνίου καὶ Λευκίου Βήρου τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίοις διεπόνων ἀρχὴν . . .

Մետափրաստեան խումբ, ուսկից բազմաթիւ ձեռագիր ծանօթ է. Պարիսի Թ. 1484 Ձեռագրի վրայէն առաջին անգամ հրատարակեց B. Bossue: Acta Sanctorum Oct. IX, p. 493—514, ուսկից ապա արտատպուեցաւ շատ անխնամ H. Maouէն ի Migne, Patrologia Graeca, 115, p. 1212—1248, համեմատութեամբ պահեսան այլեւայլ ձեռագրաց աւելի խնամեալ հրատարակութիւն մը հոգաց Nissen, ինք, էջ 84—123:

Եռնարէն բնագիրներու այս երեք խմբերէն ամէնէն հինն եւ աւելի հարազատն երեւայ առաջին խումբը, իւր պարզութեամբ:

Շորորդը կը ներկայացնէ արդէն Մետափրաստեան խմբագրութիւնը: Մետափրաստեան Թ. դարուն կատարած է յոյն վկայաբանութեան համար այն խանգարիչ երբ, զոր ապա փոքր տարբերութեամբ Գրիգոր Ժերեկեց խաղացած է հայ Յայրմուրաց համար: Հնագոյն վկայաբանութիւնները համառօտած կամ ընդարձակած է ւս կամ յաւելուածներով եւ նմանօք: Մետափրաստեան խմբագրութեան վրայէն լիարժէք է ապա հայերէն ընդարձակ բնագրին թարգմանութիւնը:

Այս երեքտոմիկ խմբագրութեանց համաձայն Արեւիկոս Փոքր Փռիգիայի Եւսպոլիս քաղաքի եպիսկոպոսն էր՝ Մարկոս Աւրեղիոս եւ Ղուկիոս Վերսո կայսրներու

¹ Die Grabschrift des Aberkios, ihre Ueberlieferung und ihr Text von W. Lüdtkke und Th. Nissen. Leipzig 1910, էջ 5—20.

ժամանակ (161—169)։ Բարոզութիւններով եւ հրաշքներով քաղաքը քրիստոնէութեան կը դարձնէ։ Հոն դիւէն կը փորձուի, բայց հաստատուն կը գտնուի։ Դեւը կը սպառնայ Սուրբին՝ բռնի Հռոմ տանիլ տալ. եւ կ'երթայ Մ. Աւերդիոսի դստեր մէջ կը մտնէ։ Դեւը անձամբ կը ցուցնէ զեղբ աղջիկէն ելելու՝ «Եթէ ոչ եկեսցէ Աբերկիոս, ոչ ելանեմ. . .», Ապա Մարկոս Աւերդիոսի խնդրով կը կանուի Աբերկիոս Հռոմ, ուր Կայսեր այսահար աղջիկը՝ Լուկիլլա կը բժշկէ։ Հոն կը հրամայէ դիւին, որ քողաքի ձիարշաւանոցն զարդարող ահագին մարմարինոնայ բազինը Յերապոլիս փոխադրէ։ Ի դարձին կ'անցնի Ասորիք եւ Միջագետք։ Հոն Բարդեճանէն կ'անուանուի «Հասասար առաքելոց»։ Յերապոլիս դառնալէն քիչ ետքը կը վախճանի։ Հռոմէն բերել տուած մարմարինոնայ բազինը կը ծառայէ Աբերկիոսի հանգստարանին տապանաքար, որուն վրայ արձանագրութիւն մը քանդակել կու տայ, զոր ինքն անձամբ յորինած էր։ Այս արձանագրութիւնը ամբողջութեամբ պահպանուած է Վարուց հեղինակէն։ Աբերկիոսի վարքը յաճախ քննութեան նիւթ եղած է գիտուններէ, մանաւանդ 1883էն ետքը, երբ Ramsay առաջին անգամ յերեւան հանց վարքագրին ակնարկած տապանաքարն արձանագրութեամբ՝։ Վարքը յատկապէս հետազոտեց Th. Zahn ի գիրս Forschungen zur Geschichte des neutestamentlichen Kanons und der altkirchlichen Literatur, V. Teil (Erlangen 1893), S. 57—99։

Վարուց հեղինակն ապրած կ'երեւայ Ն դարու սկիզբները՝ այսպէս Zahn, Duchesne մինչեւ անգամ՝ Զ. դար կը միտի իջեցնել, մինչ այլք՝ Lightfoot, Harnack, Ramsay չեն ուզեր Դ. դարէն վերջը դնել, H. Günter, Legenden-Studien, Köln 1906 S. 51, «յնթացա Զ. դարու, ծագած կ'ենթադրէ։

Կարելի է ըսել թէ վարքագրին գրութեանն գրուած է մասնաւորապէս Արձանագրութենէն, զոր տեսած է Փաիւզդոյ Յերապոլիս¹ մէջ՝ արդէն կէս մը հնացած ու մաշած, եւ իսպառ կորստնէն փրկելու համար ընդօրինակած է զայն՝ կիսեղծ տողերն ալ ենթադրութեամբ լրացնելով՝ առանց միտ դնելու թէ ոտանաւոր ունի առջեւը։

Կէս մը արձանագրութեան տուած տեղեկութեանց, կէս մ'ալ տեղական աւանդութեանց վրայ հիմնուած ձեւնարկուած է հիւսել վարքագրութիւն մը՝ ձոխացնելով զայն բազմաթիւ հրաշքներով եւ աղօթքներով, որպիսի գրութիւններ լաւ ծանօթ ըլլալու էին հեղինակին նոյն կարգի քրիստոնէական եւ ընդհանրապէս արեւելեան մատենագրութենէն։ Կ'երեւայ թէ ունեցած է ձեռքը նաեւ ուրիշ քանի մը պատմական տեղեկութիւններ, թէ ինչ ձեւի մէջ, այն չգիտենք։ Ահա այսպէս կերպարանած է վարք մը՝ մարմնով եւ արեամբ, որ ապագայ դարերուն ձոխացած է պէսպէս յաւերժանեցնելով։

Նկատելով այսոր արձանագրութեան տուած տեղեկութիւնները, կարելի չէ հաստատել, թէ Աբերկիոս ստուգիւ եպիսկոպոս եղած ըլլայ։ Վարքագիրներու սովորութիւնն է շատ անգամ, աշխարհական մը եկեղեցական հանդերձի տակ ներկայացնել։

Հռոմ երթալու (163ին) պարագաներն աստիճան մը կը վաւերացնէ արտաքին պատմութիւնը. Մարկոս Աւերդիոսի, Ղուկիոս Վերոսի, Ղակիլլայի անունները ծանօթ

¹ Մասնախօսական մանրամասն տեղեկութեանց համար հմտ. H. Leclercq: Abercius ի գերմ. Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie, publié par le R. P. dom F. Cabrol, t. I. Paris 1907, p. 66—87 եւ Th. Nissen: S. Abercius vita, p. XXI—XXIV. Հմտ. եւ Ս. Ա. «Եւրոպէական» Ս. Աբերկիոսի տապանաքարն. ՊԱՏԿԵՐ. Դ. 1893, էջ 26—33. եւ «Քրիստոնէական հին երգ, որ կոչի երգ Աբերկիոսի» ռ. Է. 1896, էջ 92, 128—132, 166—162, 172—178։

² Այսպէս ունին քաղաքի անունը հայ ձեւագիրը, համաձայն յունի («Ιερópolis»)։ Zahn լատաղոյն կը համարի ընթեռնուել. «Ιερópolis = քաղաք քաղաք»։

են պատմութենէ, ծանօթ է մի եւ նոյն ժամանակ թէ Ղուկիոս Վերոս ամուսնացաւ Ղուկիլայի հետ ճիշդ այն պարագաներով որով կը պատմէ վարքագիրը (տես Zahn, անդ, էջ 87—88): Zahn կենթադրէ թէ առ այս ունեցած ըլլալու էր վարքագիրը յիշատակարաններ արտաքին պատմութենէն:

Ժամանակագրական մեծ համաձայնութիւն կայ նաեւ Հռոմէն Ասորիք երթալու եւ հոն (Նիւսիոյ մէջ) Բարդեժանու (այսպէս իմանալու է վարքերու Վարիասան [Βαρχασάνης] եւ Վահրամ ընթերցուածները) հետ ծանօթանալու մէջ: Բարդեժան ծնած է 154ին եւ վախճանած 221/222ին մէջերը: Հեռեւարար հանդիպում մը իբր 185ին շատ զիւրաւ կարելի էր¹:

Արերկիոսի եւ Բարդեժանու լաւ յարաբերութիւնը, ինչպէս վարքագիրն կը պատմէ, կասկածել կու. տան թէ մի զույցէ հնչեալին Բարդեժանու հետեւող մ'եղած ըլլայ: Կէտ մը, որ հաւանականութիւն կը գտնէ այնու, որ վարուց մէջ նաեւ գնոստիկեան մատենագրութեան, նոյն իսկ Բարդեժանու գրութեան հետքեր կը նշմարուին: Zahn յուշուցած է արդէն, թէ կան հոն քաղուածքներ Գործք Գիւղարոսի ընդ Սէնթն անվաւերականէն (էջ 60): Zahnի այս տեսութիւնն աւելի մանրամասնօրէն ապացուցուց Nissen:

L. M. Hartmann (Abercius und Cyriacus: Serta Harteliana 1896, S. 144 եւն) միտ գնել տուաւ նաեւ թէ կան մեծ նմանութիւններ Արերկիոսի վարուց եւ Կիրակոսի վկայարանութեան մէջ, թէ եւ ըստ Günterի աւելի հին է Արերկիոսի վաղը, քան Կիրակոսի. եւ Fr. Conybeare նոյն իսկ բաբելոնական Թալմուտի մէկ աւանդութեան հետքերը տեսաւ²:

Գարով ուղղակի Արձանագրութեան, կարծէ հոս քանի մը խօսք:

1881 Հոկտեմբերին փոքր Փաւլոսի Սիւնայիկայի մօտ Բեյլէյրէս գիւղին (ոչ շատ հեռու. Յերապոլէն) մէջ գտաւ Ramsay գերեզմանաքար մը յունարէն արձանագրութեամբ, որուն յորինողն է “Աղքատագր որդի Անանիոսի”, Գիւստիս ուշադրութիւն դարձուցին իրարմէ անկախ De Rossi եւ Duchesne գիտունը, յայտարարելով անոր կարեւորութիւնը Արերկիոսի վարուց քննութեան համար: Արձանագրութիւնը գրուած էր 216ին՝ նմանողութեամբ Արերկիոսի տապանադրոյն: Ցարի մը ետքը նոյն ճանապարհորդին յերեւան հասնց Յերապոլոյ մէջ ուրիշ երկու կտոր ալ՝ որոնք կու տային Արերկիոսի արձանագրութեան մէկ մասը: Այս կտորները 1892ին փոխադրուեցան Վատիկան:

Արձանագրութեան տուած ընթերցուածները յեականս միաբան էին վարուց մէջ պահպանուած բնագրին հետ. բայց կային նաեւ կարեւոր տարբերութիւններ: Որովհետեւ տան արձանագրութիւնը շատ տեղ եղծուած, մաշած էր՝ հնագոյն բնագիրը վերակազմելու համար շատ փորձեր եղան. որոնց վրայ չենք ուղեր ծանրանալ հոս երկար: Խնդիր յուզուեցաւ մանաւանդ այն մասին թէ ինչպէս պէտք է ամբողջացնել եւ մեկնել արձանագրութիւնն եւ թէ ինչ աղերս ունի այն՝ վարուց հետ:

G. Ficker եւ A. Dietrich բոլորովին մերժեցին անոր քրիստոնէական նկարագիրը՝ համարելով զայն հիթանոսական արձանագրութիւն մը եւ ըստ այնմ մեկնելով

¹ Zahn արձանագրութիւնը քննդիւարած կը գնէ 196ին եւ Արերկիոսի մահը 300ին. եւ այսպէս (էջ 81 եւ 92) կը նշոյնաբէժէ զենքը Avercius Marcellusի հետ, որուն 192/193ին Անանու հակամտնոսեանը նուիրած է իւր գերքը:

² F. C. Conybeare: Talmudic elements in the Acts of Abercius ր The Academy, 49 (1896), p. 468—470; հմտ. եւ Günter, ևր. էջ 50—51: Գիւստեր կը կարծէ մինչեւ անգամ թէ Վարքագիրն օրինակ առած ըլլայ իրեն հոս Ցրիփանի վկայարանութիւնը, որուն հիմն նոյնպէս արձանագրութիւն մ'եղած է:

խօսքերը: Մասնաւորապէս A. Dietrich իւր Die Grabschrift des Aberkios (Leipzig 1896) գրութեան մէջ աշխատեցաւ ապացուցանել թէ արձանագրութիւնն բայար, ձաւապէս քրիստոնէայ եպիսկոպոսի մը չի վերաբերել, եւ թէ չիլոյ հոն որ եւ իրէ խօսք զէպ ի հռովմէական արեւելիք սուրբ առաքելութեան մը մասին, այլ կը պատմուի լիկ Ատտիա չաստուծոյ քրմապետի մը մասին, որ Երապոլիս քաղաքի յանձնարարութեամբ զացած է Հռոմ, ներկայ գտնուելու իրր 220ին Հիղիոքարաղտի օրով՝ Արեգ աստուծոյ Կարեկոնեան Ուրանեայի հետ ամուսնութեան հանդիսին . . . :

Բայց այս գրութիւնը բաղինցաւ զօրաւոր ընդդիմութեան՝ մասնաւորապէս Fr. Cumontէ եւ վերջերս C. M. Kaufmannէ¹:

Ինչպէս ալ բաղձացուի մեկնել այս խնդիրը, մեզի համար մասնաւոր ծանրակշռութիւն չի կրնար ստանալ հոս, քանի որ մեր հետազոտութիւններն ոչ այնչափ վարուց հարազատութիւն կը շօշափեն, որչափ անոր գրական արժէքը:

Վարքը առաջին անգամ՝ յունարէն յօրինուելով յընթացս դարուց գտաւ մուտք արեւելեան Մենորդներու եւ Սինաքսարիոններու մէջ. արդէն Ժ. դարու Մենորդներու մէջ կը տեսնուի այն: Եունաց միջնորդութեամբ անցած է Վարքս նաեւ ուրիշ ազգերու, ի մէջ այլոց նաեւ Հայոց:

Հետեւինք մենք ընդ Հայոս ճանապարհին:

(Երեւան-Երեւն)

Հ. Ն. ՍԱՐԵՍՏԱՆ

ՍՅՈՒՆԻՍՅՈՒՆ

Ոսկերեանի Ա. Թես. Թղթոյն մեկնութեան մէկ հատակոտորը: — Մանր մկրտուած մագաղթութեայ հատակոտորներէ զովէ զով բերուած ու կապույ թղթի վրայ ինքնաթով ընդօրինակուած երկու թերթիկ նուէր ընդունեցայ թիւ օր առաջ: Բեկորներէն մին կը բովանդակէ չորս աւետարաններու՝ «ըստ ընտիր ձեւագրին» ծանօթ նախադրութիւնները, որ առ ժամանակ այնչափ նշանակութիւն չունի մեզի համար. միւսը ընդհակառակ կը ներկայացընէ թղթին մէկ երեսին վրայ Ոսկերեանի Ա. Թեսաղոնիկեցոց թղթոյն մեկնութեանն այն հաստատուածը, որուն վրայ առիթ ունեցած էի ծանուրանալ «Հանդիսիս», մէջ (1911, էջ 498): Հոս անծանօթ ընդօրինակչին ծանօթութիւններովը յառաջ կը բերենք անփոփոխ հաստատուիկներս, որուն ընտիր ընթերցուածները մեր սովորութեան համաձայն կը ներկայացընենք բացատրիկ, իսկ եղծումները՝ նորաբաբար, թէ բաց եւ թէ նոոր տպուածները կը ցուցընեն թէ ինչպէս ընագիր մը փոփոխ համեմատութիւններու կը կարօտի իւր նախկին անեղծ կերպարանը ընդունելու համար. պատշաճ կը համարիմ մոտ-

գիր ընել բաց աստի որ տպագրին «նախա-վախճան եւ ալքն» (Ոսկ. Պատմ. Բ. էջ 449) ընթերցուածը մեր առիթ մը սրբագրած «նախ վախճան եւ ալքն», ձեւով կը գտնուի բեկորիս մէջ (Հմմտ. «Հանգ. Ամս», 1911, էջ 100):

Ահա հատուածս.

«[Եւ]հաննու Ոսկերեանի յառաջին Թեսաղոնիկեցոց թղթոյն մեկնութենէ. Ջայս անմը տեսան բանիւ, զի մեք կենդանիքս, [որ] թաղանք ի գալստեանն տեսան, ոչ ժամանեմք ննջեցելոցն» (Հմմտ. Ոսկ. Պատմ. Բ., էջ 448, տ. 12):

Մարգարէն զհաւատարմութիւն բանիցն ցուցանել իւրեւր, նախ քան զայլ զայս ասեին. եթէ է տեսիլ զոր ետես իսայի, եւ դարձեալ եթէ պատգամն որ եղև առ Երեմիա[յ], եւ դարձեալ եթէ է. այսպէս ասէ տէր . . . բայց զայս զոր ասաց, յայտ յանդիման ի սկ լուսա յԱստուծոյ, զի մեք կենդանիքս ի գալստեանն տեսան ոչ ժամանեմք ննջեցելոցն, զի ինքնին հրամանաւ եւ ի ձայն հրեշտակապետին եւ ի փող յետին իջէ յերկնից, ըստ այնմ:

Թղթոյն կէսը կարուած էր:

Գհրեշտակս իւր (տպ. էջ 448 վերջին տող) փողով մեծաւ եւ ժողովեցան զընտրեալս նորա ի ծագաց երկնից մինչեւ ի ծագս նոցա. ամենայն ուրեք գհրեշտակս տեսանեմք այս անդր ընթացեալս. իսկ հրեշտակապետ թուի ինձ եթէ զգաւարալուի

¹ Handbuch der christlichen Archäologie, Paderborn 1906, S. 229 ff.